

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗЕМЕЛЬНОГО, АГРАРНОГО ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

***Керівник секції:** професор кафедри аграрного, земельного та екологічного права, д. ю. н., професор І. І. Каракаш*

***Секретар секції:** доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права, к. ю. н. І. Є. Чумаченко*

ХАРИТОНОВА ТЕТЯНА ЄВГЕНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри аграрного, земельного та екологічного права,
доктор юридичних наук, доцент*

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ У БІОЕНЕРГЕТИЧНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

З 2014 року в Україні різко підвищилися ціни на газ, і як наслідок стало зростання кількості котелень, які працюють на паливі, що отримується з альтернативних джерел енергії. Основним паливом у таких котельнях є тверда біомаса лісового походження, наприклад, відходи деревообробки або дрова. Але з ростом попиту на деревину, зростає її ціна, а сучасні обробки деревини майже не залишають відходів. Постає питання щодо переходу на нові види біопалива, якими є енергетичні культури, запозичені у західноєвропейських країн. До таких енергетичних культур відносяться культури деревного типу (верба, тополя, павловнія, евкаліпт тощо) та трав'янистого типу (міскантус, свічграс тощо). У світі налічується біля 20 видів швидкоростучих рослин, які можна переробляти у рослинну біомасу.

Передумовою, яка є обов'язковою для розвитку біоенергетики та успішного переходу на тверде біопаливо є наявність ресурсів на конкретній території. Для вирощування такої сировини необхідні земля (грунт) та клімат. Але на відміну від продовольчих культур, енергетичні рослини мають певні переваги, оскільки не мають особливих вимог до ґрунту, і тому їх можна вирощувати і на деградованих землях.

Окремі аспекти дослідження використання земель у біоенергетичному виробництві та при використанні альтернативних джерел енергії, були порушені в працях Гавриш Н. С., Григор'євої Х. А. [1], Гуревського В. К., Єрмоленка В. М., Каракаша І. І., Караханян К. М. [2], Кулинич П. Ф., Мірошніченка А. М., Носіка В. В., Павлиги А. В. [3], Платонові Є. О. [4], Степської О. В., Титової Н. І., Чумаченко І. Є. [5], Шматька Г. І. [6], Шульги М. В. та інших.

Вирощування енергетичних культур є позитивним із точки зору екологічного аспекту, оскільки при згоранні такої біомаси на електростанціях або в котлах в атмосферу викидається тільки CO_2 , який був поглинутий рослиною в період її росту.

На сьогодні Україна є однією з найбільш привабливих країн в Європі для вирощування енергетичних культур, оскільки має великі площі земель, які не задіяні в сільському господарстві. Крім того великий земельний потенціал України дозволяє вирощування енергетичних культур і без нанесення шкоди рекреаційним та природоохоронним територіям.

Енергетичні рослини можуть вирощуватися на землях, непридатних або малоприсаєдбаних для ведення сільського господарства. Так, надмірна волога не завжди є сприятливою для сільськогосподарських культур, а для деяких енергетичних культур навпаки є бажаною. Тому для їх вирощування найбільше підходить клімат північних областей України (за показниками Житомирська область є найбільш придатною). А, наприклад, Одеська область за потенціалом вирощування енергетичних культур займає лише 8 місце серед інших областей України.

Втім, не дивлячись на те, що вирощування енергетичних культур та використання твердої біомаси з них є новим та перспективним напрямком для розвитку бізнесу в Україні у сфері альтернативної енергетики, звичайно, що наявні й певні проблеми у цьому напрямку.

Можна виділити наступні причини, які впливають на активний розвиток біоенергетичного виробництва: 1) тривале невирішення питання щодо функціонування ринку землі в Україні. Для вирощування енергетичних культур необхідний час, як правило, цикл вирощування та отримання прибутку від такої рослини, як міскантус, складає 25 років. Тому важливим є з ким укласти, наприклад, договір оренди – з власником земельної ділянки чи з власником земельної частки (паю), продаж якої штучно стримується законодавцем; 2) встановлення низького «зеленого» тарифу на енергію, вироблену з твердої біомаси. «Зелений» тариф України є набагато нижчим порівняно з іншими європейськими державами; 3) нерегульоване питання щодо механізму пільгового кредитування або надання дотацій суб'єктам, які готові інвестувати у створення біоенергетичної компанії. Це створює велике навантаження на інвестора на початковому етапі закладання плантації. Земля, на якій не ведеться сільськогосподарська діяльність та яка відводиться під агроенергетичні плантації, є об'єктом відновлюваної енергетики, тому їй виділення має відбуватися на пільгових умовах; 4) колізійність, неоднозначність, а в деяких випадках взагалі відсутність певної термінології, визначень, закріплення правового статусу енергетичних

об'єктів, у чинному законодавстві України; 5) нетривалість існування компаній-виробників. Оскільки сьогодні цей напрямок альтернативної енергетики все ще перебуває в Україні на етапі розвитку, багато компаній, щойно відкрившись, згортають діяльність з виробництва пелет чи брикет, що пов'язано з високою ціною на сировину або її відсутністю на ринку для продажу. В першу чергу це стосується компаній, які використовують для вироблення твердого біопалива відходи лісозаготівлі та деревообробки інших підприємств; 6) відсутність єдиної стандартизованої системи для обліку ресурсів твердої біомаси лісового та аграрного походження, енергетичних культур. Недостатність такої інформації перешкоджає формуванню енергетичного законодавства, впровадженню дієвих енергетичних політик та проектів.

Таким чином, можна зробити висновок, що питання біоенергетичного виробництва є надзвичайно актуальними та важливими для України. Але як показало вищезазначене дослідження, існує ще багато проблем, які стримують перехід нашої країни до альтернативної енергетики, та які потребують їх подальшого аналізу та знаходження шляхів щодо їх подолання.

Список використаної літератури:

1. Харитоновна Т. Є., Григор'єва Х. А. Доктрина правового регулювання альтернативної енергетики в Україні: сучасні тенденції розвитку. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2020. № 3 (31). С. 237–245.
2. Караханян К. М. Тенденції розвитку законодавства в сфері альтернативної енергетики в Україні. *Juris Europensis Scientia*. 2020. № 4.
3. Павлига А. В. Загальна характеристика сучасного законодавства у сфері альтернативної енергетики України. *Екологічне право України*. 2020. № 3. С. 46–49.
4. Платонова Є. О. Етапи розвитку законодавства у сфері використання альтернативних джерел енергії в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 251–255.
5. Чумаченко І. Є. Програми стимулювання розвитку альтернативної енергетики в Україні: правові проблеми та перспективи. *Juris Europensis Scientia*. 2020. № 4.
6. Шматько Г. І. Проблематика сталого розвитку альтернативної енергії в Україні: правові аспекти. *Інтернаука. Серія: «Юридичні науки»*. 2020. № 12.

Ключові слова: альтернативна енергетика, відновлювана енергетика, відновлювані джерела енергії, біоенергетичне виробництво, біоенергетика, енергетичні культури, земля.

Ключевые слова: альтернативная энергетика, возобновляемая энергетика, возобновляемые источники энергии, биоэнергетическое производство, биоэнергетика, энергетические культуры, земля.

Key words: alternative energy, renewable energy, renewable energy sources, bioenergy production, bioenergy, energy crops, land.

Дослідження здійснене в межах виконання проекту «Альтернативна енергетика в Україні: шляхи системного законодавчого стимулювання», за фінансової підтримки Національного фонду досліджень України.